

TAG SAFON UWCH

TAG SAFON UWCH CBAC
ASTUDIAETHAU
CREFYDDOL
ACHREDWYD GAN LYWODRAETH CYMRU

GEIRFA ALLWEDDOL
CRISTNOGAETH

Addysgu o 2016

Nid yw'r cymhwyster hwn a reoleiddir gan Lywodraeth Cymru ar gael i ganolfannau yn Lloegr.

ASTUDIO CRISTNOGAETH: GEIRFA	
TERM	DIFFINIAD
addoli	Gweithred o glodfori duwdod, neu o ddiolchgarwch, defosiwn neu debyg.
-addoli cyhoeddus	Addoli mewn grŵp, fel arfer gydag un arweinydd neu fwy. Gall hyn gynnwys gwasanaethau eglwys, cyfarfodydd gweddi dan arweiniad, ac ati.
-addoli preifat	Addoli mewn lleoliad preifat, fel arfer gan unigolyn. Gall hyn gynnwys gweddi breifat, adrodd y Llaswyr (Catholigiaeth), arfer Lectio Divina ac ati.
apocryffaidd	Yn ymwneud â gwaith apocryffaidd. Yn y cyd-destun hwn, mae gweithiau apocryffaidd yn destunau sy'n ymwneud ag amseroedd, lleoedd neu gymeriadau beiblaidd (fel arfer), ond nad ydynt yn rhan o ganon crefyddol. Fel arfer, mae eu hawdur yn anhysbys a/neu ceir amheuon ynghylch eu dilysrwydd. Yn y cyd-destun hwn, ni ddylid drysu'r gwaith yma â'r casgliad o lyfrau sydd i'w gweld mewn rhai argraffiadau o'r Beibl, sy'n cael eu hadnabod fel 'yr Apocryffa'.
Asgetigiaeth	Ymatal rhag pleserau bydol (e.e. profiadau corfforol pleserus neu eiddo materol), fel arfer er mwyn sicrhau twf ysbrydol.
athrawiaeth cymhwysiad	Mae'r athrawiaeth (neu'r ddamcaniaeth) cymhwysiad yn cynnig bod Duw wedi ei 'ymgymhwyso' ei hun ar gyfer y ddynoliaeth trwy ddefnyddio termau a chysyniadau dynol perthnasol a dealladwy. Mae modd defnyddio hyn i egluro, er enghraifft, pam mae naratifau'r creu yn y Beibl yn agosach at fytholegau eraill y cyfnod nag at ddealltwriaeth wyddonol fodern.
canon (beiblaidd)	Y canon beiblaidd yw'r rhestr o lyfrau sy'n cael eu hadnabod fel yr ysgrythur awdurdodol, ac sydd felly yn rhan o'r Beibl Cristnogol. Noder bod y llyfrau sydd yn y Beibl, a threfn y llyfrau hynny, yn wahanol mewn rhai enwadau Cristnogol.
Cyngor Eglwysi'r Byd	Sefydliad rhyngwladol sy'n cynnwys y rhan fwyaf o eglwysi Cristnogol y byd (heb gynnwys yr eglwys Gatholig Rufeinig) sy'n anelu at annog trafodaeth a dealltwriaeth rhwng enwadau Cristnogol.
Cynhadledd Genhadol y Byd	Gelwir hefyd yn 'Gynhadledd Genhadol y Byd 1910' neu 'Gynhadledd Genhadol Caeredin. Cyfarfod rhwng y prif eglwysi Protestannaidd a'r prif grwpiau cenhadol; credir weithiau mai dyma ddechrau'r mudiad eciwmenaidd Protestannaidd.

TERM	DIFFINIAD
Cynhwysiaeth	Y gred, er mai dim ond un grefydd neu system gred sy'n wir, y gall eraill fod yn rhannol wir hefyd.
delfryd asgetig	Defnyddio asgetigiaeth i sicrhau bod pŵer a/neu fywyd yn cael eu gwarchod.
diwinyddiaeth rhyddhad	Defnyddir yma yn bennaf i gyfeirio at ddiwinyddiaeth rhyddhad yn Ne America, ond gall gwmpasu llawer o safbwyntiau diwinyddol sy'n anelu at ryddhau grŵp dan ormes (e.e. diwinyddiaeth Ddu, diwinyddiaeth rhyddhad Palestinaidd).
Duw bylchau	Yr enw a roddir i'r broses o alw ar y dwyfol i lenwi bylchau mewn gwybodaeth wyddonol, a ddefnyddir wedyn fel tystiolaeth bod y dwyfol yn bodoli. Tanseiliwyd hyn bellach fel cyfiawnhad diffyniadol .
efengyl ffyniant	Y gred mai bendith gan Dduw yw sicrwydd ariannol a llwyddiant ac y bydd ffydd a/neu weithredoedd da yn arwain at wobrwyo materol gan Dduw. Gelwir hefyd yn 'ddiwinyddiaeth ffyniant'.
hollgyffredinolrwydd	Yn fras, y gred y bydd pob bod dynol (ac weithiau pob anifail neu bob bod byw) yn cael ei achub.
hollgyffredinolrwydd Cristnogol	Y gred y bydd pob bod dynol yn y pen draw yn cael ei gymodi â Duw yn y nefoedd ac y bydd perthynas gyfiawn rhyngddo a Duw.
meseia	Gair Hebraeg yn golygu 'eneiniog', a ddefnyddir yn bennaf yn y crefyddau Abrahamaidd i ddynodi arweinydd gwleidyddol, cymdeithasol neu grefyddol. O fewn Cristnogaeth, mabwysiadwyd y term 'Meseia' (sy'n cyfieithu i Christos mewn Groeg, felly 'Crist') fel teitl i'r Iesu ac mae bellach yn awgrymu dwyfoldeb, er nad yw'r ystyr hwn yn perthyn i'r gair y tu hwnt i Gristnogaeth.
Mudiad Carismataidd	Term sy'n disgrifio'r broses o fabwysiadu credoau ac arferion carismataidd mewn eglwysi traddodiadol prif ffrwd.
mudiad cenhadaeth wrthdro	Term a ddefnyddir o safbwynt y DU/safbwynt Gorllewinol i ddisgrifio efengylwyr a anfonwyd i'r Gorllewin o ardaloedd a oedd yn draddodiadol yn cael sylw gan genhadon o'r Gorllewin.
Mudiad Eciwmenaidd	Enw'r mudiad (Cristnogol) sy'n anelu at uno pob enwad Protestannaidd, ac yn y pen draw, y Cristnogion i gyd.
Neilltuoiaeth	Y gred mai dim ond un grefydd, system gred, neu enwad weithiau, sy'n wir.
ordeinio	Enw'r broses lle caiff unigolion eu paratoi a'u neilltuo i weithredu fel arweinwyr crefydd/enwad penodedig; mae hyn fel arfer yn cynnwys y gallu a'r caniatâd i gyflawni defodau crefyddol penodol.
plwraliaeth	Yn y cyd-destun hwn, y gred bod pob crefydd a system gred yr un mor ddilys â'i gilydd, ac yn honni'r gwirionedd i'r un graddau â'i gilydd.

TERM	DIFFINIAD
realaeth feirniadol	Yn y cyd-destun hwn, mudiad sy'n cynnwys gwyddonwyr a ddaeth i fod yn ddiwinyddion, a'r ddadl bod modd defnyddio iaith gwyddoniaeth ac iaith diwinyddiaeth Gristnogol yn yr un sgwrs gan fod y ddwy mor debyg. Mae realaeth feirniadol yn rhagdybio bod gwrthrych yr ymchwil (y dwyfol yn aml) yn real, ond mai dim ond trwy ddeialog rhwng yr unigolyn sy'n gwybod a'r peth sy'n wybyddus y gellir cael y wybodaeth honno.
rhyddid crefyddol	Rhyddid unigolion a grwpiau i addysgu, arfer a chadw crefydd neu system gred benodedig, yn ogystal â'r rhyddid i newid rhwng crefyddau a systemau cred (neu i/o ddim crefydd neu system gred). Gelwir hefyd yn "rhyddid cred" "rhyddid crefydd". Yn y DU, mae hyn hefyd yn golygu bod rhyddid gan unigolion a grwpiau i addysgu, arfer a chadw crefydd heblaw crefydd y wladwriaeth (Cristnogaeth Anglicanaidd).
stiwardiaeth	Y gred bod bodau dynol yn gyfrifol am ofalu am y ddaear a'r bodau a'r adnoddau arni. O fewn Cristnogaeth, mae hyn fel arfer yn cyd-fynd â'r gred bod y ddaear (a'i chreaduriaid a'i hadnoddau) wedi'i chreu gan Dduw ac yn eiddo i Dduw, ond ei bod o dan ofal bodau dynol.
ysbrydoliaeth	Mae ysbrydoliaeth Feiblaidd yn cyfeirio at yr athrawiaeth Gristnogol sy'n arddel bod darnau penodol gan awduron a golygyddion beiblaidd wedi'u tywys neu eu llywio'n ddwyfol, ac o ganlyniad y gellir ystyried mai gair Duw yw'r testunau beiblaidd. O fewn Cristnogaeth, mae 'ysbrydoliaeth' yn cael ei diffinio mewn sawl ffordd – gweler http://www.gotquestions.org/inspiration-theories.html i gael cyflwyniad byr i'r prif ddehongliadau.